

De Storm,
Peter Brook

gedomineerd werd. Ook Bertolt Brecht vond in het Oosterse theater modellen voor zijn nieuwe theaterpoëtica. Hij ontvreemde a.h.w. het Chinese theater om het te gebruiken als een wapen tegen het illusionisme van het Westerse theater. In zijn handen werden de epische elementen van de Pekinese opera omgesmeed tot vervreemdingstechnieken ten dienste van de kritische ratio van de Westerse toeschouwer en acteur.

De laboratoriummetafoer illustreert een fundamenteel Westerse manier van denken: experimenteren, rationaliseren, functioneel maken, integreren of zich eigen maken, begrijpen, oplossen, enz. Ze trekt het niet-Westerse theater binnen de vertrouwde grenzen van het eigen territorium en initieert een proces dat het onbekende bekend maakt en het vreemde ontvreemd. Tegenover het theater als laboratorium willen wij in wat volgt een andere metafoer herwaarderden. Het gaat om een veel ouder, zelfs archaisch beeld - en daarom ook met de nodige omzichtigheid te gebruiken - dat de oorsprong van het theater oproept en diep verankerd ligt in de meeste culturen: het theater als offerplaats. In het offergebeuren is het traject dat afgelegd wordt tegengesteld

aan dat van het laboratoriumexperiment: het onbekende, het vreemde, het niet vertrouwde wordt niet eigen gemaakt, maar het bekende, vertrouwde onteigent zich voor een ogenblik om met het vreemde (het goddelijke) in contact te komen.

Offerplaats

Zowel het Griekse theater als de tweede geboorte van het Westerse theater uit de christelijke liturgie in de Middeleeuwen, dragen in zich de sporen van een offerritueel. Van de *tragos*, de offerbok, en de Dionysische offerrituelen tot de Middeleeuwse paasrituelen, die de dood, het offer en de verrijzenis van het Lam Gods uitbeeldden, had het offergebeuren een verbindende, gemeenschapsvormende werking. De Griekse tragedie en het Middeleeuwse theater kwamen tot stand binnen een hechte gemeenschap en verzekerden tevens het voortbestaan daarvan.

Geconfronteerd met de overblijfselen van het Romeinse theater in Orange verzuchtte Rainer Maria Rilke aan het begin van deze eeuw: 'er is geen toneel, er is geen toneel meer, daar is een gemeenschap voor nodig.' Hij verwoordt daarmee het pijnlijke

inzicht van het moderne theater, dat scherper dan welke andere kunstvorm ook de kloof met de gemeenschap heeft ervaren. In onze tijd vermag het theater niet langer de gemeenschap te beroeren en staat het eerder in het teken van de verspreiding, de fragmentering, de breuk met de stabiele maatschappij. Een eeuwenlange theatertraditie van burgerlijke personages met een individuele psychologie, in drama's waar privéconflicten centraal staan, hebben de herinnering aan de scène als offerplaats van de gemeenschap uitgewist.

Wat betekent het dan in de huidige omstandigheden het theater opnieuw te verbinden met de offerplaats? Hoe kan de gedachte van een interculturele (theater)gemeenschap daarmee in verband gebracht worden? Hoe moet de gesuggereerde verhouding tussen het sacrale, het theatrale en het interculturele gedacht worden? Staan al deze termen niet in het teken van een diepe onmogelijkheid?

Het buiten

Het offer herinnerde de archaische mens aan de grens met het sacrale en het goddelijke. Het herinnerde hem aan het bestaan van een 'buiten', aan het bestaan van een grens die niet straffeloos overschreden kon worden, die schrik en ontzag inboezemde. Een grens die het maatschappelijke afbakende, inperkte en tegelijk mogelijk maakte. Van dit sacraal-religieus moment is er in het moderne gemeenschapsleven een nietszeggende lege plek achtergebleven.

Na de dood van god wordt het offer anathema voor het moderne verlichte bewustzijn, dat iets 'buiten zichzelf' niet aanvaardt. Het zelfgenoegzame moderne subject ervaart geen andere grens dan de grens die het zichzelf stelt: het cartesiaanse *cogito ergo sum* bakent het territorium af van het (zelf)bewustzijn. Het vreemde, het andere (de vreemde, de andere) wordt gekoloniseerd en gedwongen aangepast aan het eigen systeem. Die imperialistische houding is de houding die we hoger omschreven als een functie van het laboratorium. Het moderne bewustzijn experimenteert (met zichzelf, met het andere) onder het dubbelgesternte van de vooruitgang en de emancipatie.

Maar in de oneigenlijke ruimte van het laboratorium wordt het vreemde ontvreemd en dus in zijn anderszijns ontkend. De prijs die voor die ontkenning betaald wordt, is die van een irrationele angst voor wat buitengesloten wordt. Wanneer er geen ritueel, geen offer meer is waardoor de mens in de nabijheid van het vreemde kan verblij-